

REMISSVAR

2024-05-24

Dnr: BO 2024-0068

Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
frida.hansson@regeringskansliet.se

Remissvar om betänkandet Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften—våldsutsatthet som behöver synliggöras (SOU 2023:98)

(dnr A2023/01703)

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som sedan den 1 januari 2020 är lag i Sverige.

Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till övergripande synpunkter men väljer att lyfta vissa frågor som bedöms vara särskilt relevanta utifrån ett barnrättsperspektiv.

Övergripande synpunkter

På ett övergripande plan tillstyrker Barnombudsmannen betänkandets förslag, men har vissa tillägg och medskick.

Barnombudsmannen delar utredningens uppfattning att barns utsatthet för sexuell exploatering i form av pornografiska framställningar vållar stort lidande och skada och att detta får långtgående effekter för utsatta barns hälsa och välmående.

Barnombudsmannen delar även bedömningen att i genomförandet av förslagen bör behoven hos de riskgrupper som utredningen identifierat särskilt beaktas. Det gäller personer med funktionsnedsättning, personer med skadligt bruk eller beroende, barn och unga i samhällets vård, unga-hbtqi personer, barn som har utsatts för sexuella övergrepp, barn som befinner sig i ekonomisk utsatthet, barn i migration och barn med koppling till kriminella nätverk. Detta är i linje med artikel 2 i barnkonventionen.

Barnombudsmannen vill vidare särskilt lyfta behovet av ett utökat och stärkt uppsökande arbete för att effektivt kunna förebygga att barn utnyttjas för sexuell exploatering inklusive att bli utnyttjade i pornografiska syften. Likt andra aktörer ser Barnombudsmannen att det förebyggande och uppsökande arbetet behöver

finnas på arenor där barn befinner sig på nätet, samt att detta behöver genomföras på ett systematiskt och strukturerat sätt.¹

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning att barn som utsatts för sexuellt våld och exploatering, även för pornografiska syften, ofta lider av komplex problematik och har stort behov av skydd, stöd och vård från olika delar av samhället. Därför delar Barnombudsmannen också bedömningen att samordning och samverkan behöver förbättras och att en sammanhållen kedja för skydd, stöd och vård anpassade efter individens behov och ålder, behöver erbjudas. Barnombudsmannen delar även bedömningen att det finns ett behov av en traumamedveten omsorg, något som även framkommit i Barnombudsmannens samtal med barn.²

Övergripande ser Barnombudsmannen att betänkandets förslag ligger i linje med barnets rätt till skydd från våld (artikel 19), barnets rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering, samt barnets rätt till skydd mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp (artikel 34).

Delaktighet

Barnombudsmannen ser positivt på att personer som har erfarenhet av att ha utnyttjats i olika former av pornografiska framställningar har kommit till tals inom ramen för utredningens intervjustudie. Dessa personer bidrar med värdefull information om erfarenheter av att utnyttjas för pornografiska framställningar som skett även innan de fyllde 18 år. Barnombudsmannen ser dock att utredningen även hade kunnat tala med barn som har erfarenhet av eller riskerar att utnyttjas inom pornografiska framställningar.

Barnombudsmannen vill i sammanhanget särskilt understryka behovet av att göra barn delaktiga i implementeringen av förslagen – i processer samt i framtagandet av kunskapsinsatser, metodstöd, nationella program m.m. Vidare vill Barnombudsmannen betona att insatserna bör vända sig till de grupper barn som utredningen bedömt särskilt riskerar att utnyttjas för pornografiska syften.

Förslagen

16.5.1 Stödet för barn att ta ner bilder och filmer och från internet bör permanentas och tillförsäkras en långsiktig finansiering

Barnombudsmannen tillstyrker följande del av förslaget:

- Regeringen bör ge lämplig myndighet som uppgift i sin instruktion att finansiera en hotline inriktad på att hjälpa barn att få bort sexuellt övergreppsmaterial från internet.

Barnombudsmannen menar dock att ytterligare medel krävs för att stärka arbetet. Det är inte tillräckligt att avsätta medel för detta *i minst* samma

¹ SOU 2023:98, sida 473. Detta stöds av organisationer så som ECPAT Sverige, samt Ellencentret.

² Barnombudsmannen (2023). "För det är det enda man har": Flickors röster om brott och brottsliga miljöer. [for-det-ar-det-enda-man-har-flickors-roster-om-brott-och-brottsliga-miljoer.pdf](https://www.barnombudsmannen.se/for-det-ar-det-enda-man-har-flickors-roster-om-brott-och-brottsliga-miljoer.pdf) ([barnombudsmannen.se](https://www.barnombudsmannen.se))

omfattning som kostnaderna under 2023 för den verksamhet av detta slag som bedrivs av ECPAT. Barnombudsmannen vill betona följande:

- Forskning och studier visar på att utsattheten är stor bland barn och att det finns stora mörkertal. Barnombudsmannen ser utifrån detta att det finns ett stort behov av att möjliggöra att fler får tillgång till hjälp att ta ner filmer och bilder nätet för att minska fortsatt utsatthet och lidande för de utsatta och förhindra vidare spridning.
- En stärkande av och eventuellt utvecklande av en hotline verksamhet bör ta tillvara och bygga på den långa och gedigna erfarenheten som ECPAT Sverige besitter inom detta område. Barnombudsmannen ser att ECPAT har en väl uppbyggd verksamhet.

Att säkerställa en hotline som erhåller en *permanent och utökad budget* och verksamhet är i linje med de skyldigheter Sverige har utifrån barnkonventionen (artikel 19), barnets rätt till bästa möjliga hälsa (artikel 24), barnets rätt till skydd mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp (artikel 34), samt de skyldigheter Sverige har enligt det fakultativa protokollet om handel med barn, barnpornografi och barnprostitution³ för att skydda barn från sexuell exploatering. Barn i Sverige ska veta att det finns en aktör att vända sig till för att få hjälp att ta ner bilder eller filmer. Barnombudsmannen bedömer därför att Sverige har därför en skyldighet att säkerställa att denna verksamhet utökas. I arbetet med att förstärka möjligheten att få stöd med att ta ner bilder och filmer, bör man utgå från och bygga på den befintliga hotline som ECPAT Sverige driver och den gedigna kunskap de besitter samt det samarbete organisationen har med Polismyndigheten.

Övriga synpunkter

18.3.1 Barnpornografi

I utredningens uppdrag ingår barnpornografi som förekommer i sammanhang där pornografi föreställande vuxna förväntas förekomma. Barnombudsmannen har tidigare ställt sig mycket kritisk till att rekvisitet som finns i brottsbalkens 16 kap. 10 a § gällande pubertetsutveckling av barn som avbildas i pornografisk film eller bild innebär att barn som är pubertetsutvecklade har ett sämre straffrättsligt skydd än andra barn. Denna kritik lyfts även i betänkandet.

Barnombudsmannen har pekat på behovet av att stärka skyddet för barn som är fullt pubertetsutvecklade, i enlighet med barnkonventionens första artikel som anger att barn är alla under 18 år, samt barnkonventionens fakultativa protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi där artikel 2 paragraf c fastställer att barnpornografi är "framställning, av vilket som helst slag, av ett barn som deltar i verkliga eller simulerade oförblommerade sexuella handlingar eller varje framställning av ett barns könsorgan för huvudsakligen sexuella syften". Protokollets tredje artikel punkt 3 fastställer även att den straffrättsliga lagstiftningen "skall belägga sådana brott med lämpliga straff som beaktar deras allvarliga beskaffenhet." FN:s kommitté för barnets rättigheter (Barnrättskommittén) har tidigare riktat kritik mot Sverige för avsaknaden av

³ Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn barnprostitution och barnpornografi. A/RES/54/263. [fakultativt-protokoll-till-konventionen-om-barnets-rattigheter-om-forsaljning-av-barn-barnprostitution-och-barnpornografi.pdf](https://www.barnombudsman.se/meddelanden/2010-01-14-fakultativt-protokoll-till-konventionen-om-barnets-rattigheter-om-forsaljning-av-barn-barnprostitution-och-barnpornografi.pdf) (barnombudsman.se)

skydd för pubertetsutvecklade barn i bestämmelsen om barnpornografibrott.⁴ I Barnrättskommitténs sammanfattande rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport påminner kommittén återigen om sina rekommendationer rörande det fakultativa protokollet och rekommenderar att Sverige säkerställer att alla brott som beskrivs i det fakultativa protokollet är belagda med lämpliga straff som även omfattar skydd för fullt pubertetsutvecklade barn.⁵

Oavsett pubertetsutveckling har alla barn lika rätt till skydd från att bli utnyttjade i pornografiska framställningar vilka utgör dokumenterade sexuella övergrepp.

18.4.3 Det finns risk att brott mot barn 15-17 år förbises

Barnombudsmannen har sedan länge identifierat behovet av att det straffrättsliga skyddet för barn 15-17 år behöver stärkas. Utredningen konstaterar att barn i åldern 15 till 17 år utgör en stor del av utredningens målgrupp och att de i många fall är pubertetsutvecklade. Detta innebär att den som sprider pornografiskt material där det förekommer ett barn i den åldern kommer i de flesta fall inte dömas för barnpornografibrott. Utredningen konstaterar vidare att trots att skyddet för barn mellan 15-17 år ska vara starkare än för vuxna, så är skyddet för barn som fyllt 15 men inte 18 år rent juridiskt svagare än för yngre barn. Erfarenheter från polisen pekar bland annat på att brott mot äldre barn i barnpornografiärenden kan missas även om informationen har kommit Polismyndigheten tillhanda.⁶

18.4.4 Kunskap om sexuellt utnyttjande i pornografiska syften hos fler skulle öka chanserna att brott upptäcks

Barnombudsmannen delar utredningens bedömning att fler specialister på sexualbrott som även har kunskap om sexuell exploatering, vilket inkluderar övergrepp vid produktion eller distribution av pornografi, inom polisen skulle öka möjligheten att den som anmäler ett sexualbrott får frågan om ifall det som hänt har filmats.

Detta är särskilt viktigt då företrädare för polisen uppger att kompetensen för sexualbrott bland ungdomsutredare kan vara lägre än bland barnutredare, trots att det ofta är ungdomar som både utsätts för att filmer eller bilder sprids och är de som sprider.⁷

⁴ CRC/C/OPSC/SWE/CO/1, 23 januari 2012, punkt 26 b.

⁵ CRC/C/SWE/CO/6-7. Punkt J. 46 b; CRC/C/OPSC/SWE/CO/1 VI. Punkt 26 b.

⁶ SOU 2023:98, sida 626–627.

⁷ SOU 2023:98, sida 627–628.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit utredare Kim Ringmar Sylwander. I den slutliga handläggningen av ärendet har även chefsjurist Tove Björnheden och avdelningschef Erik Henriksson deltagit.

Juno Blom

Barnombudsman